

Pozoruhodné letecké dopisy z 30. let

Velmi populární sběratelská oblast prvorepublikových čs. leteckých dopisů stále přináší – a zřejmě tomu tak bude ještě dlouho – nové zajímavé i atraktivní objekty, většinou dosud neznámé, které jsou neutuchajícím zdrojem poznatků o tehdejší denní praxi letecké pošty. Nejen významnější, ale i drobné poznatky dotvářejí komplexní obraz o této dnes vlastně již klasické době čs. aerofilatelie. Kouzlo sběratelských objektů této doby však nevytvářejí jen letecké celistvosti přepravené nejruznějšími prvními lety (exploze nových spojů té doby je přirozená a pochopitelná), příležitostnými lety, „zeppelinovou“ poštou atd. atd. Ačkoliv většina těchto zásilek – přízně se si to – byla připravena filatelisty a mají v tomto smyslu umělý charakter, jsou dnes velmi vyhledávané a vysoce ceněné v důsledku jejich malých počtů a jisté výjimečnosti a ojedinělosti.

Existuje však vedle toho řada celistvostí, které byly k letecké přepravě podány z vysoce praktických důvodů nejrychlejší možností doručení (zejména do různých oblastí mimoevropských kontinentů) a nesledovaly žádný filatelistický účel, přičemž se v denním provozu rozvíjející se nové přepravy často setkávaly i s řadou nepředvídaných i nepředvídatelných okolností, které se na zásilkách zřetelně a čitelně projevují a dodávají jim nezapomenutelné kouzlo, charakter a autenticitu (zpoždování spojů, okliky přepravy, nedoručitelnost adresátovi, havárie atd.). Zásilky nesou často známky silného opotřebení dlouhou přepravní manipulací, nejsou tedy většinou „učesané“ a „esteticky zachovalé“ jako zásilky filatelisticky připravené a bez problémů doručené do rukou adresátů. Právě tím jsou možná mnohem zajímavější a také přirozenější a jedinečnější.

A jsou také jiné zásilky, které sice nezapřou svůj filatelistický původ, ale setkaly se na své „pouti“ s potížemi, předurčenými často různými předpisy, se kterými odesílatel nepočítal. I ony pak nesou určité znaky, které jim přinejmenším dodávají na zvýšené zajímavosti.

Věnujme dnes pozornost dvěma zajímavým zásilkám z druhé poloviny 30. let, které můžeme považovat za reprezentanty obou zmíněných skupin.

První z celistvostí je firemní zásilka plzeňské firmy MAERKY a JAHL adresovaná zřejmě obchodnímu agentovi (event. partnerovi) do Sydney v Austrálii, hotel „Arcadia“, do poštovního boxu 1002 tamější hlavní pošty. Odeslána byla z Plzně 9. dubna 1936 ve 20 hod., jak svědčí dva otisky razítka I. typu podací pošty PLZEŇ 1 (rozlišovací znaky 3g) na frankatuře leteckými známkami III. emise 50 h (Pof. L7, I. typ), 3 Kč (Pof. L10, I. typ) a 10 Kč (Pof. L13a, ultramarinová). Tato frankatura odpovídá potřebnému tarifu pro zásilky do Australské Unie (označení země dopsáno ručně v levém dolním rohu adresní strany) v období od 21. 12. 1934 do 1. 7. 1937, a to: 2,50 Kč základní sazby pro zahraničí (do 20

g) plus dvojnásobný letecký příplatek za 2x 5 g po 5,50 Kč; celkem tedy 13,50 Kč. Zásilka byla letecky expedována z pošty Praha 7 již 9. IV. ve 23 hod. (!), jak dokládá otisk obdélníkového razítka PRAHA 7 / LETECKÁ POŠTA / POSTE AÉRIENNE na rubové straně obálky. Etapový přesun dopisu do Sydney proběhl tehdy obvyklou trasou přes Athény (viz kulatý otisk razítka na rubu se špatně čitelným datem 12. IV. 36). Zásilka přichází do Sydney (Nový Jižní Wales) 24. dubna, jak dokládá na rubu kulaté razítko SYDNEY - N.S.W. / 6.30 AM / 24 APR / 1936 a rámečkové razítko letecké sekce hlavní pošty. Přeprava tedy trvala od okamžiku podání necelých 15 dní, což bylo tehdy slušné, dnes by však bylo těžko akceptovatelné.

Tím však cesta dopisu neskončila, jak bychom očekávali. Naopak, nastala jeho více než čtyřměsíční anabáze: adresát Kurt Armer totiž v sydneyjském hotelu „Arcadia“ nebyl zastížen a nebyl tam ani znám (viz fialové razítko na líci INCONNU / UNKNOWN), když dopis byl vložen do poštovní schránky č. 1 v Sydney (obdélní strojové razítko SYDNEY N.S.W. / 1 / 28. APR / 1936 / 1 - PM / POSTED IN / PILLAR BOX; razítko má i propagační text „Pošta včas každý den“).

Na základě nějaké informace (tu nelze zrekonstruovat) na poště v Sydney usoudili, že dotyčný bude možná k zastížení na německém konzulátu na Novém Zélandě (!) – tudíž původní adresa byla perem důkladně proškrtána a nahrazena ručně psaným textem nové adresy „German Consulate New Zealand“ (viz vlevo nahoře pod firemní adresou odesílatele na lícní straně obálky), k níž směřuje dlouhá šipka. Dopis tedy po příslušné úložné době putoval ze Sydney do hlavního města Nového Zélandu Wellingtonu, kam dorazil počátkem července, což dokládá na rubu kulaté razítko WELLINGTON C.I. / N.Z. / -6.JUL 36 2.45PM / DELIVERY. Avšak ani zde „neuspěl“ – adresát opět neznám (viz červené obdélní razítko na líci NOT KNOWN / TO POSTMEN / WELLINGTON). Vyčkávání na náhodu, že si někdo přece jen zásilku vyzvedne, nevedlo k cíli. Zásilka zůstala nevyžádána, kteroužto skutečnost pošta vyznačila velkým červeným osmiúhelníkovým razítkem přes všechny tři známky WELLINGTON / 20 AUG 1936 / UNCLAIMED a navíc ještě rukopisnou poznámkou tlustou modrou tužkou „unclaimed“ (levý horní roh). Časově poslední označení v záplavě nejruznějších razítek a nápisů na tomto dopisu vidíme na líci v podobě velkého zeleného obdélníkového razítka NOT KNOWN AT DELIVERY COUNTER / INITIALS..... a krásně čitelného kruhového razítka úřadu nedoručitelných („mrtvých“) dopisů na rubu s textem DEAD LETTER OFFICE / -1.SP.36.1 / WELLINGTON NZ. Jak a kdy od tohoto dne 1. září 1936 dopis doputoval zpět do ČSR (zřejmě odesílateli – není to však jisté), bohužel z této celistvosti „relikvie“, sil-

ně poznamenané opotřebováním v provozu, nevyčteme.

Druhá ukázka má zcela jiný charakter. Byla připravena zřejmě filatelistou, jistým p. Rohnem pro první let po nové lince Praha – Užhorod – Moskva, tehdy nejdelší mezinárodní trase ČSA. Konal se v uvedeném směru 2. září 1936, jak dokládají dva otisky dvoukruhového můstkového razítka průměru 35 mm (jeden na líci, druhý na rubu) v modré barvě s textem PRAHA 1 / 1. LET PRAHA-UŽHOROD-MOSCOU a datem 2. IX. 36. Dopis s modrou leteckou nálepkou byl podán doporučeně u pošty Praha 1 a frankován leteckými známkami III. emise 2 Kč (Pof. L9, I. typ) a 5 Kč (Pof. L12a, světlehnědá) orazítkovanými analogickým modrým razítkem, avšak s domicilem PRAHA 1. Výplatné odpovídá přesně tarifu (do 1. 3. 1937): 2,50 Kč doporučeně 2,50 Kč a letecký příplatek pro SSSR od 1. 6. 1936 2 Kč; celkem 7 Kč. Odesílatel sám sobě poslal tento dopis na čs. vyslanectví v Moskvě, ač nebyl jeho zaměstnancem. To dokládá kuriózní, poněkud archaickou češtinou psaná poznámka v levém dolním rohu adresní strany: „V pádu (! – pozn. Z.F.) nedoručitelnosti ihned zpět“ s odkazem „./.“ na rubovou stranu. Náš pan filatelista se však poněkud přepočítal v předstávě o rychlém a již bezplatném zpětném odbavení zásilky (příchozí razítko na rubu obálky patří mezinárodní poště MOCKBA s daty 3. 9. 36 – rozlišovací písmeno „Z“ latinkou a 4. 9. 36 – rozlišovací písmeno „Ž“ azbukou). Vyslanectví totiž zásilku přijalo jako každou jinou v rámci své agendy a vyřídilo ji úředním postupem, ovšem až 9. září – sice podle přání odesílatele **opět jako leteckou**, avšak se vši „parádou“ **naúčtování úředního výkonu a poštovního** (obojí oprávněně!). V oficiálním „Platebním rozkazu“ (viz repro), opatřeném oficiálními razítky vyslanectví a podpisem Dr. Roučka (správnost jména nezaručena – pozn. Z.F.) jako přednosty vyslanectvého úřadu, se píše: „Podle zákona o poplatcích ... vyměřuje se Vám rukou společnou a nerozdílnou (toť skutečně půvabná tehdejší úřední mluva! – pozn. Z.F.) poplatek podle saz. položky 1a za **zaslanou obálku leteckou poštou částkou Kč 50.- a náhrada hotových výloh** (poštovné – pozn. Z.F.) **částkou Kč 11.-**“ Na tehdejší poměry skutečně slušná suma celkem 61.- Kč, se kterou určitě vynalézavý „ne-zaměstnanec“ vyslanectví p. Rohn nepočítal, domnívaje se původně, že levně získá celistvost prvního letu. Aby mu to však nebylo příliš líto, úředník se ukázal jako kavalír a částku 50 Kč oficiálně redukoval. Úřední řeči ustanoveno (cit.): „**Poplatek stanovený zákonem byl Vám snížěn** (další možnosti: zvýšen event. prominut – pozn. Z.F.) **na 1/5 z důvodu méněmajetnosti**“ (!). A nakonec „**Celkovou částku Kč 21.-, slovy: dvacet jednu čsl. korunu ... zaplaťte bez újmý jaké-**

hokoli práva postěžného do 30 dnů“. Atd. atd. včetně upozornění na možnost podat proti „rozkazu“ stížnost taktéž do 30 dnů.

Na opačné straně tohoto „Platebního rozkazu“ formátu A4 čteme pod čj. 5848/36 ze dne 9. září 1936 úřední přípis panu Rohnovi, úředníkovi v Rakovníku: **Vyslanectví ČSR v Moskvě vrací zaslanou mu frankovanou obálku (1. let Praha – Užhorod – Moskva) opět leteckou poštou. Konsulární poplatek slevněn na 1/5, tj. Kč 10.- a poštovné Kč 11.-, celkem Kč 21.- zaplaťte připojenou složenkou přímo mi-**

nisterstvu zahraničních věcí v Praze. Za vyslanectví...“ (tentýž podpis jako výše). K tomu: **1 příloha (obálka).**

A hotovo! Velkolepé, úředně exaktní, nepsmlouvavé, avšak také lidsky chápavé. Následná realizace vyplývá z citovaného textu: Rohnův dopis byl zpět poslán letecky v jiné obálce (nezachovala se – velká škoda! – pozn. Z.F.), frankované nepochybně známkami sovětskými; výplatné bylo pochopitelně značně vyšší (v přepočtu 11 Kč), neboť zásilka byla výrazně těžší – obsahovala kromě vložené

obálky 1. letu ještě „Platební rozkaz“ a složenku).

Kdy pan Rohn dostal zpět svou celistvost, která měla jít „ihned zpět“, se již asi nedovíme. Dozajista na ni však vynaložil tehdy nemalý obnos 28 Kč, za který by si před 2 lety bezmála koupil dvoukorunový aršík KDM.

Nuže – soudě podle těchto dvou ukázek: kdo zapře, že letecké zásilky té doby měly někdy svoje mimořádné osudy a nezaměnitelné kouzlo?

Zdeněk FRITZ

Bohemika na brazilské bankovce

Jestliže filatelisté sbírají známky s náměty souvisejícími s naší zemí, pak mají širokou škálu možností. Všeobecně se tento obor nazývá bohemika. Sběratelé bankovek mají však pole působnosti daleko užší. Na brazilské bankovce 100 cruzados ze šedesátých let 20. století je portrét tehdejšího prezidenta Juscelino Kubitscheka de Oliveira (1902–1976). Jeho čestí předkové Kubíčkové přišli do Brazílie kolem roku 1830 z jižních Čech. Byl sociálním demokratem a funkci hlavy brazilského státu zastával v letech 1956 – 1961. Měl v programu velkorysé sociální projekty a zasloužil se o výstavbu dodnes diskutovaného nového hlavního města Brasília. Jakkoliv byly jeho plány velkolepé, země se zákonitě zadlužila a zaznamenala vysokou inflaci. Pod nátlakem vojenské junty Kubitschek již nenastoupil další prezidentské období a ze země emigroval. M. Vostatek

